

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 1, Αρ. 1 (2022)

3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

3^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

02-05 ΙΟΥΝΙΟΥ 2011

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΜΑΙΟΣ 2022

ISSN: 2529-1157

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Παπαδάτος Γιάννης
Πολυχρονοπούλου Σταυρούλα
Μπαστέα Αγγελική

ΑΘΗΝΑ

1

**Σύγχρονες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις μαθητών
με υψηλή νοημοσύνη στο λύκειο**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΑΚΗΣ, ΧΡΙΣΤΙΝΑ
ΚΑΜΠΥΛΑΥΚΑ, ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΠΑΥΛΑΚΟΥ, ΣΟΦΙΑ
ΠΙΤΤΑΡΑ

doi: [10.12681/edusc.4532](https://doi.org/10.12681/edusc.4532)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΓΑΚΗΣ Κ., ΚΑΜΠΥΛΑΥΚΑ Χ., ΠΑΥΛΑΚΟΥ Κ., & ΠΙΤΤΑΡΑ Σ. (2022). Σύγχρονες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις μαθητών με υψηλή νοημοσύνη στο λύκειο. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 1(1), 37-45.
<https://doi.org/10.12681/edusc.4532>

Σύγχρονες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις μαθητών με υψηλή νοημοσύνη στο λύκειο

Γάκης Κωνσταντίνος

Φιλολόγος, Μεταπτυχιακός Φοιτητής Ειδικής Αγωγής στο Π.Τ.Δ.Ε., Ε.Κ.Π.Α.

Καμπυλαυκά Χριστίνα

Φιλολόγος, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Ειδικής Αγωγής στο Π.Τ.Δ.Ε., Ε.Κ.Π.Α.

Παυλάκου Καλλιόπη

Εκπαιδευτικός, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Ειδικής Αγωγής στο Π.Τ.Δ.Ε., Ε.Κ.Π.Α.

Πιτταρά Σοφία

Εκπαιδευτικός, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Ειδικής Αγωγής στο Π.Τ.Δ.Ε., Ε.Κ.Π.Α.

ABSTRACT

In recent years much interest in Special Education is focused around children with high intelligence. The aim of this study is the presentation and description of the modern educational approach to these students in secondary education and specifically high school. The main characteristics of students with special mental abilities and talents, as well as modern educational programs implemented on international level are referred. In addition, are presented the main intervention strategies, which influence the development of the intellectual skills and talents of those students. The characteristics of quality and needs of this group are also considered. Alongside are some of the most popular models suited to their education, which include a multitude of diverse activities, depending on the educational needs of this group. Finally a reference is made to the components of the learning environment and especially in teacher-student interaction, because of the catalytic influence they exercise in the educational process.

1. Η έννοια της Νοημοσύνης και της Υψηλής Νοημοσύνης

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει διατυπωθεί μία πληθώρα ορισμών που αφορούν τον όρο της «Νοημοσύνης». Σύμφωνα με τον ορισμό του Wechsler (1944) «Νοημοσύνη είναι η ικανότητα του ατόμου να πράττει σκόπιμα, να σκέφτεται λογικά και να συναλλάσσεται αποτελεσματικά με το περιβάλλον του». Συνολικά, υποστηρίζεται ότι η Νοημοσύνη αφορά σε νοητικές ικανότητες, όπως η αφαιρετική, η συλλογιστική, η αριθμητική, η μνήμη, η γλωσσική ευχέρεια και κατανόηση, η κριτική σκέψη καθώς και η ταχύτητα αντίληψης των πραγμάτων.

Η Υψηλή Νοημοσύνη (Υ.Ν) χαρακτηρίζει τα άτομα τα οποία παρουσιάζουν Δείκτη Νοημοσύνης άνω του 120. Οι μαθητές με Υ.Ν, από το Υπουργείο Παιδείας αναγνωρίζονται ως μαθητές με ιδιαίτερες ικανότητες και ταλέντα. Αυτή η κατηγορία μαθητών στη Διεθνή Βιβλιογραφία αναφέρεται ως «Gifted and Talented», δηλαδή ως «Χαρισματικοί και Ταλαντούχοι».

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινιστεί πως η έννοια της Υ.Ν δεν ταυτίζεται πλήρως με την έννοια της «χαρισματικότητας». Πιο συγκεκριμένα, στην έννοια της χαρισματικότητας, εκτός από τον υψηλό Δ.Ν, περιλαμβάνεται και η έννοια της δημιουργικότητας και, συνήθως, του ταλέντου σε κάποιον ή κάποιους τομείς. Ωστόσο, για λόγους σύμβασης, τα παιδιά με Υ.Ν. αναφέρονται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών ως «χαρισματικά». Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως στον

τομέα της εκπαίδευσης η αντιμετώπιση αυτών των δύο ομάδων είναι η ίδια. Συνεπώς, οποιουδήποτε είδους διαφοροποίηση είναι περιττή.

Η Υ.Ν. οφείλεται κατά βάση σε γενετικά καθορισμένα χαρακτηριστικά. Παρόλα αυτά η καλλιέργεια και η ανάπτυξη της σχετίζεται άμεσα με την αλληλεπίδραση ατόμου-περιβάλλοντος. Τα κύρια χαρακτηριστικά των παιδιών με Υψηλή Νοημοσύνη είναι η ανώτερη δύναμη σκέψης, η εξαιρετική ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, η δυνατότητα γρήγορης μάθησης, η δυνατότητα αυτόματης γενίκευσης, η αφαιρετική σκέψη, η εξαιρετική μνήμη, η επίμονη νοητική περιέργεια και η δημιουργική ικανότητα και έκφραση (Silverman, 2002).

Σύμφωνα με το Α.Π.Σ. του Υπουργείου Παιδείας, οι μαθητές με ιδιαίτερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα, κατόπιν αξιολόγησης από ειδικευμένους επαγγελματίες, εμφανίζουν υψηλή επίδοση στην:

- Γενική νοητική ικανότητα (Δ.Ν. > 120)
- Ειδική ακαδημαϊκή επίδοση
- Δημιουργική-παραγωγική σκέψη
- Ηγετική ικανότητα
- Οπτικές ή εκφραστικές τέχνες
- Ψυχοκινητικό τομέα

2. Εκπαίδευση μαθητών Λυκείου με Υψηλή Νοημοσύνη στην Ελλάδα και στο εξωτερικό

Αναμφισβήτητα, για τους μαθητές με Υ.Ν. απαιτούνται διαφοροποιημένα εκπαιδευτικά προγράμματα και υπηρεσίες από αυτά που υπάρχουν στα γενικά σχολεία, καθώς μόνο με αυτόν τον τρόπο δύναται να αξιοποιηθούν και να καλλιεργηθούν όλες οι νοητικές τους ικανότητες. Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο μιας κανονικής τάξης που περιλαμβάνει μαθητές με διαφορετικές εκπαιδευτικές ανάγκες και δυνατότητες, ο εκπαιδευτικός συνήθως εστιάζει στους πιο αδύναμους μαθητές ή ακολουθεί μια διδασκαλία ικανή να ανταποκριθεί στις ανάγκες του μέσου όρου των μαθητών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την παραμέληση των μαθητών με ιδιαίτερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα και την μη αξιοποίησή τους σε προσωπικό επίπεδο αλλά και στο πλαίσιο της κοινωνίας.

Όσον αφορά στην ελληνική πραγματικότητα, το 2003 ορίστηκε με σχέδιο νόμου ότι «τα άτομα με ιδιαίτερες ικανότητες και ταλέντα μπορεί να τύχουν ειδικής εκπαιδευτικής μεταχείρισης». Ένα χρόνο μετά, στο πλαίσιο του Αναλυτικού Προγράμματος σπουδών εκδόθηκε οδηγός «για μαθητές με ιδιαίτερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα». Ο οδηγός αυτός αποτελεί ένα εγχειρίδιο με οδηγίες για τους εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Ωστόσο, στην Ελλάδα δεν υπάρχει συστηματική και οργανωμένη εκπαίδευση των χαρισματικών παιδιών, καθώς δεν υπάρχουν δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα οποία να απευθύνονται αποκλειστικά στην εκπαίδευση αυτών των ατόμων. Εξαίρεση αποτελούν τα Πειραματικά σχολεία που δέχονταν άριστους ακαδημαϊκά μαθητές, όπως το Πειραματικό Σχολείο Πανεπιστημίου Αθηνών τη δεκαετία του 1980. Επίσης, σήμερα υπάρχουν αυτόνομα μουσικά σχολεία (16 Λύκεια) και ειδικές αθλητικές τάξεις μέσα στο κανονικό σχολείο (13 τάξεις) σε Λύκεια (Δοβάζογλου & Σιμοπούλου, 1999).

Διεθνώς, κατά τη σχολική φοίτηση των μαθητών με υψηλή νοημοσύνη εφαρμόζονται τρεις βασικές μορφές εκπαίδευσης:

- Ενσωμάτωση μαθητών με Υ.Ν. στην κανονική τάξη
- Χωριστή εκπαίδευση των μαθητών

➤ Μερική αποχώρηση

Στην περίπτωση της χωριστής εκπαίδευσης, οι μαθητές με Υ.Ν. εντοπίζονται, αξιολογούνται και έπειτα ομαδοποιούνται ανάλογα με το νοητικό τους δυναμικό σε ειδικές τάξεις που μπορεί να υπάρχουν σε ένα γενικό σχολείο ή σε ανεξάρτητα ειδικά σχολεία που εξειδικεύονται στην εκπαίδευση ευφυών μαθητών. Από την άλλη πλευρά, στη μερική αποχώρηση οι μαθητές αποτραβιούνται από την κανονική τάξη για κάποιες διδακτικές ώρες και σε συγκεκριμένα μαθήματα, έπειτα όμως επιστρέφουν πάλι σε αυτή. Κατά την αποχώρησή τους διδάσκονται συγκεκριμένες διδακτικές ενότητες ανάλογες του νοητικού τους επιπέδου, μελετούν θέματα των ενδιαφερόντων τους, ερευνούν και συζητούν με τον εκπαιδευτικό. Εν γένει, ανεξάρτητα της μορφής εκπαίδευσης που υιοθετείται, η διδασκαλία πρέπει να πραγματοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες του παιδιού στο μέγιστο βαθμό και να καλλιεργηθεί η κριτική του σκέψη. Προκειμένου να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι, είναι απαραίτητο να χρησιμοποιούνται ορισμένες στρατηγικές.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, στις στρατηγικές διδασκαλίας για παρέμβαση στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που εφαρμόζονται διεθνώς για την εκπαίδευση μαθητών με υψηλή νοημοσύνη ανήκουν η επιτάχυνση, ο εμπλουτισμός, η καθοδήγηση (ή μέντορας) και τα καλοκαιρινά προγράμματα.

Επιτάχυνση

Αρχικά, η επιτάχυνση αποτελεί την ολοκλήρωση ενός τομέα μελέτης ή προγράμματος από το μαθητή σε λιγότερο χρόνο από αυτόν που απαιτείται συνήθως. Σύμφωνα με τον Pressey, πρόκειται για μια διαδικασία μέσα στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, όπου εφαρμόζονται γρηγορότεροι ρυθμοί μάθησης, γίνεται «χρήση» από ηλικιακές ομάδες μικρότερες από ό,τι συνηθίζεται και τέλος υπάρχει συγκεκριμένος μαθησιακός στόχος, όσον αφορά στην ύλη και στην ποιότητα του περιεχομένου. Η στρατηγική αυτή εφαρμόζεται επιτυχώς στις ΗΠΑ, στην Ολλανδία και τη Γερμανία. Από την εφαρμογή της στις χώρες αυτές έχουν διαπιστωθεί πολλά πλεονεκτήματα, όπως η δυνατότητα χρήσης σε κάθε σχολείο, η αύξηση της ικανοποίησης και του ενδιαφέροντος για μάθηση, η κοινωνική και συναισθηματική προσαρμογή των ευφυών μαθητών, καθώς αποφεύγονται οι τραυματικές εμπειρίες και τα συναισθήματα ματαίωσης και φόβου που θα βίωναν στην κανονική τάξη, λόγω της ιδιαιτερότητάς τους. Τέλος, ενισχύεται η δυνατότητα επαγγελματικής ανέλιξής τους και αύξησης της παραγωγικότητας σε κοινωνικό επίπεδο, δεδομένου ότι προσέρχονται από νωρίς στο χώρο εργασίας και έχουν περισσότερο χρόνο και ευκαιρίες.

Για να χρησιμοποιηθεί η επιτάχυνση είναι απαραίτητη η εκπλήρωση δύο κριτηρίων:

- Να υπάρχει ακαδημαϊκή επίδοση καλύτερη από το κανονικό.
- Ο μαθητής να έχει την ικανότητα να κατέχει και να χρησιμοποιεί υλικό πιο γρήγορα και πιο καλά σε σύγκριση με τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης και της ηλικίας του (Shore, 1991).

Παράλληλα, η επιτάχυνση στηρίζεται στις εξής τρεις παραδοχές :

- α) Ότι τα χαρισματικά παιδιά διαφέρουν στο ρυθμό απόκτησης της γνώσης.
- β) Ότι η προώθηση του παιδιού σε πιο προχωρημένο επίπεδο θα βοηθήσει σημαντικά να ικανοποιηθούν αρκετές από τις ανάγκες του.
- γ) Ότι το περιεχόμενο της διδασκαλίας σε όλα τα σχολικά επίπεδα είναι κατάλληλο και προκλητικό για τις ανάγκες τους. (Cutts & Moseley, 1957).

Η στρατηγική της επιτάχυνσης μπορεί να πάρει διάφορες μορφές στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, στο Λύκειο, οι μορφές που μπορεί να πάρει είναι οι εξής:

- Πρόωρη εισαγωγή στο Πανεπιστήμιο (οι μαθητές προτιμάται να είναι 16 ετών και άνω).
- Παράλειψη τάξης (πλήρης επιτάχυνση). Η μορφή αυτή πραγματοποιείται όταν το παιδί είναι 1 με 2 χρόνια πιο μπροστά από την υπόλοιπη τάξη.
- Επιτάχυνση θέματος (μερική επιτάχυνση). Πρόκειται για παράλειψη μαθήματος σε συγκεκριμένη τάξη. Αναλυτικότερα περιλαμβάνει την παρακολούθηση συγκεκριμένου μαθήματος σε μεγαλύτερη τάξη και ενδείκνυται για συνεχή μαθήματα, όπως η γλώσσα και τα μαθηματικά.
- Επιτάχυνση περιεχομένου. Στην περίπτωση αυτή, η ύλη διδάσκεται συμπυκνωμένα, καθώς το πρόγραμμα του σχολείου δεν είναι διαβαθμισμένο σε τάξεις.
- Τηλεσκόπηση. Στην τηλεσκόπηση καλύπτεται το μεγαλύτερο μέρος της σχολικής εργασίας σε σύντομο χρονικό διάστημα, χωρίς επαναλήψεις (Feldusen & Kroll, 1985).

Εμπλουτισμός

Η δεύτερη στρατηγική παρέμβασης που αφορά στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την εκπαίδευση ευφυών μαθητών είναι ο εμπλουτισμός. Ο εμπλουτισμός συνίσταται σε ποιοτικές τροποποιήσεις του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών προς επίπεδο υψηλότερο από αυτό που υποδεικνύει η ηλικία των μαθητών (DES, 1992). Ουσιαστικά, πρόκειται για προσθήκη δραστηριοτήτων, με στόχο τη σε βάθος εξέταση υλικού μέσα από ιδιαίτερες τεχνικές ή διαδικασίες.

Ο εμπλουτισμός δύναται να λάβει δύο μορφές και μπορεί να είναι οριζόντιος ή κάθετος. Ο οριζόντιος στοχεύει στην εξερεύνηση γνωστικών θεμάτων, που δεν προσεγγίζονται από το αναλυτικό πρόγραμμα, ενώ ο κάθετος στην ανάπτυξη της ποιοτικής σκέψης και στην ενίσχυση της ικανότητας γενίκευσης (Ward, 1975).

Στους στόχους του εμπλουτισμού συγκαταλέγονται η ανάπτυξη της δημιουργικής-κριτικής σκέψης, η ικανότητα συσχέτισης εννοιών-δημιουργίας νέων, η επέκταση και εμπάθυνση της μαθησιακής εργασίας και η έρευνα. Παράλληλα, στους στόχους του περιλαμβάνεται η ανάπτυξη των διανοητικών χαρισμάτων και ταλέντων των πιο ικανών, χωρίς να γίνεται διαχωρισμός από τους συνομηλίκους. Τέλος, ο εμπλουτισμός στοχεύει στην έμφαση της ποιοτικής ανάπτυξης των διανοητικών ικανοτήτων παρά στην ποσοτική συσσώρευση γνώσεων (Gallagher, Weiss, Oglesby, & Thomas, 1983).

Στρατηγικές εμπλουτισμού που εφαρμόζονται διεθνώς αποτελούν οι ερευνητικές εργασίες, τα ταξίδια, τα προγράμματα Σαββάτου και καλοκαιριού, η χρήση διαδικτύου, η Ανεξάρτητη μελέτη και οι «Όμιλοι αντιμετώπισης προβλημάτων».

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να αναλυθούν δύο από τις βασικότερες στρατηγικές εμπλουτισμού, η πρώτη από τις οποίες είναι η Ανεξάρτητη Μελέτη. Στην Ανεξάρτητη Μελέτη οι μαθητές δουλεύουν ατομικά, σε ζευγάρια ή σε ομάδες, αλλά οι διαδικασίες και τα αποτελέσματα είναι ατομικά κατευθυνόμενα. Πιο συγκεκριμένα, η ανεξάρτητη μελέτη περιλαμβάνει την εύρεση και τη χρησιμοποίηση πληροφοριών και στοιχείων, την παραγωγή νέων ιδεών, τη δημιουργία ενός προϊόντος και την αξιολόγηση από ειδικούς με στόχο την ικανοποίηση της νοητικής περιέργειας και τον εμπλουτισμό της ακαδημαϊκής ζωής. Προϊόντα της Ανεξάρτητης Μελέτης, τα οποία θα πρέπει να παρουσιαστούν και σε ακροατήριο μπορεί να είναι

μία γραπτή εργασία ή και θέματα σχετικά με την αρχιτεκτονική, ζωγραφική, γλυπτική, αγγειοπλαστική, κεραμική, ενώ μαθητές που έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το θέατρο και το δράμα μπορεί για παράδειγμα να ερευνήσουν τον τρόπο γραφής θεατρικών έργων και μετά να προσπαθήσουν να γράψουν, να σκηνοθετήσουν και να παρουσιάσουν κάποιο δικό τους.

Ο Όμιλος Αντιμετώπισης Μελλοντικών Προβλημάτων αποτελεί τη δεύτερη στρατηγική εμπλουτισμού. Πρόκειται για μία δημιουργική ομάδα μαθητών, όπου πραγματεύεται προβλήματα του μέλλοντος, αναζητά λύσεις ως προς αυτά και τέλος τις αξιολογεί. Πιο συγκεκριμένα, στα παιδιά δίνεται ένα μελλοντικό θέμα και τους ζητείται να εντοπίσουν ένα πρόβλημα σχετικό με αυτήν την κατάσταση και να προτείνουν αποδοτικές λύσεις. Σημαντικό στην όλη διαδικασία είναι ότι η κατάσταση θα πρέπει να είναι μη οικεία, ούτως ώστε πρωτότυπες και δημιουργικές ιδέες να εκφράζονται σε μια συνεχή ροή, μέσα από τα τρία βασικά σημεία της όλης διαδικασίας που αναφέρθηκε παραπάνω (Τσιάμης, 2006).

Οι Όμιλοι στοχεύουν στα εξής:

- Στη συνειδητοποίηση του μέλλοντος και των πιθανών προβλημάτων του
- Στην ενίσχυση της δημιουργικής σκέψης
- Στη δημιουργική λύση προβλημάτων
- Στην κατανόηση της ανάγκης ύπαρξης ομαλής λειτουργίας της ομάδας-επικοινωνίας

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να πραγματοποιηθεί μια «σύγκριση» ανάμεσα στη στρατηγική της επιτάχυνσης και του εμπλουτισμού προκειμένου να δοθούν κάποιες περαιτέρω διευκρινίσεις αναφορικά με τις δύο αυτές έννοιες. Σύμφωνα με τον Τσιάμη (2006) ο εμπλουτισμός και η επιτάχυνση μπορούν να θεωρηθούν τα πόδια της ίδιας καρέκλας. Ενώ η επιτάχυνση έχει οριστεί σαν πιο γρήγορη «πρόοδος» στα πλαίσια ενός σχολικού προγράμματος που ήδη υπάρχει, ο εμπλουτισμός έχει θεωρηθεί μία διαδικασία που επεκτείνεται πέρα από τα όρια του σχολικού προγράμματος. Κάθε τεχνική που έχει σαν αποτέλεσμα ανώτερη τοποθέτηση ενός μαθητή μπορεί να θεωρηθεί επιτάχυνση. Αντίθετα, οι τεχνικές που συμπληρώνουν ή προχωρούν παραπέρα από τη σταθερή ύλη στο σχολείο αλλά δεν έχουν σαν αποτέλεσμα την τοποθέτηση σε ανώτερη τάξη, μπορεί να θεωρηθούν εμπλουτισμός. Συνολικά, η επιτάχυνση σημαίνει να προχωράει ένας μαθητής γρηγορότερα βασιζόμενος στο ακαδημαϊκό περιεχόμενο, ενώ ο εμπλουτισμός αναφέρεται στην έκθεση του μαθητή σε πιο πλούσιο και ποικίλο περιεχόμενο.

Καθοδήγηση

Η τρίτη στρατηγική για την εκπαίδευση των παιδιών με υψηλή νοημοσύνη είναι η καθοδήγηση, η οποία εφαρμόζεται επιτυχώς στον Καναδά και στην Αυστραλία. Η καθοδήγηση ή αλλιώς ο θεσμός του Μέντορα αποτελεί μία τακτική συμβουλευτικής-πνευματικής καθοδήγησης σε περιπτώσεις ευφυών παιδιών, χωρίς αρκετή υποστήριξη και γνώση στο σχολείο ή στο σπίτι, σε μία περιοχή μάθησης που επιθυμούν να εξερευνήσουν περισσότερο. Παράλληλα, αποτελεί μία ευκαιρία αλληλεπίδρασης των μαθητών σε προσωπική βάση και για μεγάλη χρονική περίοδο με άτομα ικανά να τα εμπνέουν και να τα φέρνουν σε επαφή με εξειδικευμένους χώρους και συγκεκριμένες γνωστικές περιοχές. Η στρατηγική της καθοδήγησης στηρίζεται σε ανοιχτές-κλειστές συζητήσεις, στην παρατήρηση και την πρακτική σε συναντήσεις ανάμεσα στο μαθητή και τον καθοδηγητή στον εξωσχολικό χρόνο, σε τακτά προγραμματισμένα διαστήματα (David, 1995).

Η επιλογή των μαθητών που εντάσσονται σε προγράμματα καθοδήγησης γίνεται από έναν εκπαιδευτικό, με γνώσεις πάνω στον τομέα των ειδικών αναγκών, ο οποίος και αναλαμβάνει όλο το συντονισμό αυτής της προσπάθειας. Στις αρμοδιότητες του εκπαιδευτικού συγκαταλέγεται η δημιουργία εντύπων αξιολόγησης του μαθησιακού έργου καθώς επίσης και η σύνδεση του σχολείου, του μαθητή και των γονιών μέσω αυτού. Τέλος, ο εκπαιδευτικός οφείλει να επιλέγει τους μαθητές και τους καθοδηγητές σύμφωνα με τους όρους που προβλέπει το πρωτόκολλο του σχολείου (Gallagher, 1985).

Καλοκαιρινά Προγράμματα

Τα καλοκαιρινά προγράμματα (Summer Schools) αποτελούν την τελευταία στρατηγική παρέμβασης που αναλύεται στην παρούσα εργασία. Πρόκειται για πανεπιστημιακά ιδρύματα και εκπαιδευτικούς οργανισμούς που προσφέρουν προγράμματα κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Στα προγράμματα αυτά πέραν της εκπαίδευσης των μαθητών περιλαμβάνεται και η παραμονή, σίτιση και στέγαση των συμμετεχόντων. Αναλυτικότερα, οι μαθητές διδάσκονται και εν γένει πραγματεύονται συγκεκριμένα θέματα σε τομείς όπως τα μαθηματικά, οι θετικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, η μουσική, ο χορός και το θέατρο. Παράλληλα, στο πλαίσιο αυτό, προγραμματίζονται τακτικές επισκέψεις σε ερευνητικά εργαστήρια, νοσοκομεία, δικαστήρια και εργοστάσια, προκειμένου οι μαθητές να διδαχθούν μέσω της εμπειρικής-βιωματικής μάθησης (Rogers, 2002).

Η σκοπιμότητα των προγραμμάτων αυτών αντανακλάται σε τέσσερις στόχους:

- Στη συμμετοχή σε ερευνητικά βιωματικά προγράμματα με αποτέλεσμα την επίτευξη υψηλότερων επιδόσεων
- Στην πραγματοποίηση νοητικών προκλήσεων και την πνευματική κινητοποίηση των συμμετεχόντων
- Στην ανάδειξη των εγγενών ικανοτήτων και των ταλέντων των ευφυών μαθητών με απώτερο σκοπό την επιλογή επαγγελματικής σταδιοδρομίας

3. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού και του σχολικού περιβάλλοντος

Στην όλη εκπαιδευτική διαδικασία, ανεξάρτητα από τις εφαρμοζόμενες στρατηγικές, καταλυτικό ρόλο διαδραματίζει ο εκπαιδευτικός. Πιο συγκεκριμένα, ο μαθητής με Υ.Ν. επιθυμεί το δάσκαλο πνευματικά παρόντα και ικανό να διαχειριστεί τις ανάγκες του. Επιπλέον, ο εκπαιδευτικός οφείλει να είναι επικοινωνιακός, καθώς και να πραγματοποιεί νοητικές προκλήσεις και να θέτει προβληματισμούς, καλλιεργώντας τη συνεργατική μάθηση και τις μεταγνωστικές δεξιότητες των μαθητών του (Reiss & Renzulli, 1984).

Προκειμένου να επιτευχθεί η επιθυμητή εκπαίδευση των ευφυών μαθητών δεν επαρκεί το κατάλληλο εκπαιδευτικό προσωπικό. Αντιθέτως, κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη κατάλληλων συνθηκών και υποδομών στο σχολικό περιβάλλον. Ειδικότερα, για μια σωστή και σύγχρονη διδασκαλία είναι απαραίτητη η ύπαρξη σύγχρονων σχολικών βιβλιοθηκών, αιθουσών δημιουργικής απασχόλησης και ψυχαγωγίας, οπτικοακουστικών μέσων διδασκαλίας (διαδραστικοί πίνακες) και τέλος, σύγχρονων υπολογιστών και, φυσικά, διαδικτύου.

Θα πρέπει να αναφερθεί πως τα τελευταία χρόνια η επικρατούσα εκπαιδευτική προσέγγιση για το σύνολο του μαθητικού πληθυσμού ανεξαρτήτως των εκπαιδευτικών τους αναγκών είναι η ενσωμάτωση. Στο πλαίσιο αυτό και στην περίπτωση των ευφυών μαθητών η εκπαιδευτική πρακτική που υιοθετείται και

προωθείται είναι αυτή της ενσωμάτωσης στην κανονική τάξη. Ωστόσο, για τους μαθητές με ιδιαίτερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα προκειμένου να εφαρμοστεί κάτι τέτοιο θα πρέπει να τηρούνται ορισμένες προϋποθέσεις οι οποίες εγγυώνται και εξασφαλίζουν τη σωστή και αποδοτική διδασκαλία όλου του μαθητικού πληθυσμού της εν λόγω τάξης. Οι βασικότερες προϋποθέσεις είναι:

- ✓ Η κατάλληλη κατάρτιση των εκπαιδευτικών
- ✓ Η υιοθέτηση στρατηγικών παρέμβασης εμπλουτισμού στην κανονική τάξη
- ✓ Ο επανασχεδιασμός των τάξεων με στόχο το σεβασμό και την αξιοποίηση ενός ευρέος φάσματος των ατομικών διαφορών των μαθητών (Eyre, 1997).

Τα πλεονεκτήματα μιας τέτοιας εκπαιδευτικής προσέγγισης συνίστανται στην εποικοδομητική αλληλεπίδραση των μαθητών διαφόρων δυνατοτήτων και στην αποφυγή της αποκοπής-απομάκρυνσης από τους συνομηλίκους του.

Συμπερασματικά, οποιαδήποτε μορφή εκπαίδευσης και αν επιλεγεί και οποιαδήποτε στρατηγική παρέμβασης και αν υιοθετηθεί, αυτό που προέχει είναι η αξιοποίηση του νοητικού δυναμικού αυτών των μαθητών, προς όφελος των ίδιων και της κοινωνίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Cutts, N.E. – Moseley, N. (1957). *Teaching the bright and the gifted*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.
- Δαβάζογλου-Σιμοπούλου, Α. (1999). Τα χαρισματικά παιδιά στην εκπαίδευση. Αλεξανδρούπολη.
- David, G. (1995). *Gifted Education Identification and Provision*. London: David Fulton Publishers.
- DES. (1992). *The Education of Very Able Children in Maintained Schools*. London: HMSO.
- Donaldson, M. (1991). Η σκέψη των παιδιών (επιμ.: Στ. Βοσνιάδου). Αθήνα, Gutenberg 1991.
- Eyre, D. (1997). *Able Children in Ordinary Schools*. London: David Fulton Publishers.
- Feldhusen, J. E, & Kroll, M. D. (1991). Boredom or challenge for the academically talented in school. *Gifted Education International* 7, 80-81.
- Gallagher, J., Weiss, P., Oglesby, K., & Thomas, T. (1983). The status of gifted/talented education: *United States Survey of needs, practices and policies*. Los Angeles: Normal State Leadership.
- Gallagher, J. J. (1985). *Teaching the gifted child*. (3rd ed.) Boston: Allyn and Bacon.
- Pressey, S. L. (1949). Acceleration and the college student. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 231, 34-41.

- Reiss S.M. & Renzulli, J. S. 1984. *The Secondary Triad Model*. Storrs: Unpublished Paper.
- Rogers, K.B. (2002). *Re-Forming Gifted Education* Scottsdale, AZ: Great Potential Press.
- Silverman L., (2002). Characteristics of Giftedness Scale: *A review of the Literature*.
- Shore, B. M. (1991). Building a professional knowledge base. *Exceptional Education*, 1 (1).
- Τσιάμης, Α. (2006). Τα χαρισματικά παιδιά ζουν ανάμεσά μας. Αθήνα. Γρηγόρη.
- Ward, V.S. (1975). Basic concepts. In Berde, W.B. & Renzulli, J.S. (ed.). *Psychology and Educational of the Gifted* (2nd ed.) N.Y: Invington Publishers 61-71).
- Wechsler, D. (1944). *The measurement of adult intelligence* (3rd ed.). Baltimore: Williams & Wilkins

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια μεγάλο μέρος του ενδιαφέροντος της Ειδικής Αγωγής στρέφεται γύρω από τα παιδιά με υψηλή νοημοσύνη. Στόχο της παρούσας μελέτης αποτελεί η παρουσίαση και περιγραφή της σύγχρονης εκπαιδευτικής προσέγγισης των μαθητών αυτών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα στο Λύκειο. Αρχικά, γίνεται αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά των μαθητών με ιδιαίτερες νοητικές ικανότητες και ταλέντα, καθώς επίσης και των σύγχρονων εκπαιδευτικών προγραμμάτων που εφαρμόζονται σε διεθνές επίπεδο. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι κυριότερες στρατηγικές παρέμβασης για την ανάπτυξη των νοητικών ικανοτήτων και των ταλέντων των μαθητών αυτών. Στις παρεμβάσεις αυτές συνεκτιμώνται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και οι ανάγκες της συγκεκριμένης ομάδας. Παράλληλα, αναφέρονται ορισμένα από τα πιο γνωστά μοντέλα που ενδείκνυνται για την εκπαίδευσή τους, τα οποία περιλαμβάνουν μία πληθώρα διαφοροποιημένων δραστηριοτήτων, ανάλογα με τις εκάστοτε εκπαιδευτικές ανάγκες της εν λόγω ομάδας. Τέλος πραγματοποιείται αναφορά στις συνιστώσες του μαθησιακού περιβάλλοντος και κυρίως στην αλληλεπίδραση δασκάλου-μαθητή, λόγω της καταλυτικής επιρροής που αυτές ασκούν στην εκπαιδευτική διαδικασία.

